

Πληροφορίες: Αντωνίνα Παπαθανάσογλου (τηλ.:2131306804)
Ιωάννα Κουβαριτάκη (τηλ.:2131306616)
gl@synigoros.gr

Προς:

ΚΥΡΙΑ ΝΙΚΗ ΚΕΡΑΜΕΩΣ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
minister@minedu.gov.gr

ΚΥΡΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ
ΥΠΟΥΡΓΟ ΥΠΟΔΟΜΩΝ & ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
gram-ypourgou@yme.gov.gr

**Θέμα: Κτιριολογικές προϋποθέσεις και τεχνικές προδιαγραφές δημοσίων
νηπιαγωγείων**

Αξιότιμη κυρία Υπουργέ,
Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει γίνει αποδέκτης σημαντικού αριθμού αναφορών περί της έλλειψης κατάλληλων κτιριακών υποδομών δημοσίων νηπιαγωγείων. Επισημαίνεται ότι ο αριθμός των συγκεκριμένων αναφορών αυξήθηκε με την εισαγωγή της διετούς υποχρεωτικής φοίτησης των νηπίων. Τα προβλήματα που αναδεικνύονται αφορούν τη μη ορθή επιλογή χώρων, πολεοδομικές παραβάσεις στις υφιστάμενες δομές, αλλά, κυρίως, έλλειψη ενιαίων και σαφώς καθορισμένων κτιριολογικών προϋποθέσεων και τεχνικών προδιαγραφών κατά την κατασκευή ή διαρρύθμιση των κτιρίων, με αποτέλεσμα οι χώροι να μην ανταποκρίνονται στις ανάγκες των νηπίων.

1. Εμπλεκόμενοι φορείς

Με βάση το άρθρ. 75 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, ως ισχύει, οι Δήμοι είναι υπεύθυνοι για συντήρηση, βελτίωση, επισκευή, απόκτηση γης, ανέγερση κτιρίων όπου θα στεγαστούν τα σχολεία. Ο ρόλος του Υπουργείου αναφέρεται στον καθορισμό των προδιαγραφών των χώρων ως προς το είδος, τον αριθμό και το μέγεθος αυτών, που αποτυπώνονται στο κτιριολογικό πρόγραμμα των Δήμων.

Περαιτέρω, με την εγκύκλιο Φ.7/74054/Δ1/15.06.20 «Οι Περιφερειακοί Διευθυντές Εκπαίδευσης και τα Στελέχη Εκπαίδευσης οφείλουν να συνεργάζονται με τους αρμόδιους

φορείς (Τοπική Αυτοδιοίκηση κτλ.), ώστε με την έναρξη της σχολικής χρονιάς να έχουν διασφαλιστεί οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την εύρυθμη λειτουργία των σχολικών μονάδων. Πριν την ολοκλήρωση του διδακτικού έτους σε συνεδρίαση του Συλλόγου Διδασκόντων καταγράφονται τα προβλήματα που αφορούν στην υλικοτεχνική υποδομή της σχολικής μονάδας και διαβιβάζονται στην αρμόδια υπηρεσία του οικείου Δήμου και στην οικεία Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ώστε με την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς να έχουν διασφαλιστεί οι κατάλληλες συνθήκες λειτουργίας των νηπιαγωγείων (κτιριακές υποδομές, ασφάλεια, αισθητική και υγιεινή χώρων, εξοπλισμός)».

2. Υφιστάμενη Κατάσταση

Κατόπιν έρευνας του Συνηγόρου του Πολίτη, αναδείχθηκε ότι δεν είναι θεσπισμένες οι κτιριολογικές προϋποθέσεις και οι τεχνικές προδιαγραφές για τα νηπιαγωγεία, προκειμένου η διοίκηση να υποχρεούται να τις λαμβάνει υπόψη κατά το στάδιο κατασκευής, ενοικίασης ή ανακαίνισης των χώρων. Διαπιστώνεται δε, κατόπιν αυτοψίας των αρμοδίων υπηρεσιών, ότι πολλά νηπιαγωγεία δεν είναι κατάλληλα για τη στέγαση των νηπίων είτε γιατί εξ' αρχής έχει επιλεγεί ακατάλληλο κτίριο, είτε γιατί δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι απαιτούμενες εργασίες, ώστε να ανταποκρίνεται ο χώρος στις ανάγκες των νηπίων.

Εκτός των ανωτέρω, προκύπτει ότι σε αρκετά κτίρια νηπιαγωγείων δεν τηρούνταν οι οικείες πολεοδομικές διατάξεις (πχ. παράλειψη αλλαγής χρήσης χώρου από κατάστημα, πολεοδομικές παραβάσεις) ή οι διατάξεις περί πυροπροστασίας.

Σε πολλές περιπτώσεις, προκειμένου να μπορέσουν οι Δήμοι να ανταπεξέλθουν στις νέες ανάγκες τις διειρητικές υποχρεωτικές φοίτησης, κατασκεύασαν λυόμενες κατασκευές εντός των χώρων σχολικών μονάδων, απομειώνοντας το συνολικό προαύλιο χώρο¹. Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι οι προσωρινές κατασκευές όντως αποτελούν μια βραχυπρόθεσμη λύση, δεν μπορούν όμως να υποκαταστήσουν τις μόνιμες κτιριακές υποδομές, οι οποίες επιτρέπουν τη λειτουργία των σχολικών μονάδων σε βάθος χρόνου και δύνανται να εγγυώνται, μεταξύ άλλων, και τη βέλτιστη ενεργειακή εξοικονόμηση. Εκτός αυτού, δεν είναι δόκιμο ο κτιριακός προγραμματισμός για τα σχολεία να επηρεάζεται και να διαμορφώνεται από την εξεύρεση βραχέων λύσεων, υπό την χρονική πίεση άμεσης δημιουργίας επιπλέον χώρων.

3. Το ζήτημα των κτιριολογικών προϋποθέσεων και των τεχνικών προδιαγραφών

Με το άρθρο 3 του Κτιριοδομικού Κανονισμού, ως ισχύει (ΥΑ 3046/304/ΦΕΚ Δ 59/ 1989) καθορίζονται οι χρήσεις των κτιρίων και μεταξύ αυτών προβλέπεται η κατηγορία των κτιρίων εκπαίδευσης (παρ. 1Δ). Ωστόσο, οι προβλέψεις του Κτιριοδομικού Κανονισμού για τα εν λόγω κτίρια είναι γενικές και δεν περιλαμβάνουν εξειδικευμένες προδιαγραφές για παιδιά νηπιακής ηλικίας.

Το 2008 ο ΟΣΚ ΑΕ εξέδωσε τον «Οδηγό μελετών για διδακτήρια όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης». Με βάση τον εν λόγω οδηγό προτείνονται συγκεκριμένες προδιαγραφές για τα νηπιαγωγεία. Οι εν λόγω προδιαγραφές, όμως, που συντάχθηκαν σε χρόνο που υπερβαίνει τη

¹ Αρκετοί Δήμοι εξαιρέθηκαν προσωρινά από τη διειρητική υποχρεωτική εκπαίδευση (μεταξύ των οποίων και ο Δήμος Αθηναίων) προκειμένου να υλοποιήσουν τα απαιτούμενα έργα.

δεκαετία, αφορούν παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας, είναι γενικές και δε δεσμεύουν τη διοίκηση θεσμικά να τις τηρήσει.

Το εν λόγω ζήτημα αφορά γενικά τα νηπιαγωγεία, αλλά το πρόβλημα εντάθηκε με την αύξηση του αριθμού των παιδιών στις εκπαιδευτικές δομές με τη διετή υποχρεωτική φοίτηση. Συγκεκριμένα, από το 2018, με τον ν. 4521/2018, άρθρο 33, παρ. 3 και 4, θεσπίστηκε η διετής υποχρεωτική φοίτηση (σταδιακά μεν κατά δήμους, αλλά σε κάθε περίπτωση εντός τριετίας²) σε νηπιαγωγείο για τα παιδιά που συμπληρώνουν τα τέσσερα (4) έτη. Εντούτοις, δεν προκύπτει ειδική πρόβλεψη στη νομοθεσία για το πώς πρέπει να διαμορφωθούν οι κτιριακές δομές των νηπιαγωγείων που θα φιλοξενήσουν παιδιά αυτής της ηλικίας (4 ετών), όπως αντίστοιχα δεν υφίσταται και θεσμική κατοχύρωση των απαιτούμενων κτιριολογικών προϋποθέσεων και τεχνικών προδιαγραφών για τα δημόσια νηπιαγωγεία γενικά, ως προαναφέρθηκε. Με την ΥΑ 37237/2007 «*περί καθορισμού κριτηρίων καταλληλότητας και επιλογής χώρων*», όπως αυτής τροποποιήθηκε με την ΥΑ 168655/9-10-2018 ορίζονται κάποια ελάχιστα κριτήρια για τα δημόσια σχολεία, που αφορούν, όμως, περισσότερο, τη χωροταξική διάσταση του θέματος.

Τονίζεται ότι, με την έκδοση του ΠΔ 99/2017 «*Καθορισμός προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας των παιδικών & βρεφονηπιακών σταθμών που λειτουργούν εντός νομικών προσώπων των Δήμων ή υπηρεσίας των Δήμων*», κατόπιν διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη³, είχαν καθοριστεί οι προϋποθέσεις αδειοδότησης και λειτουργίας, όπως επίσης και οι τεχνικές προδιαγραφές, των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών που λειτουργούν εντός νομικών προσώπων των δήμων ή υπηρεσίας των δήμων. Τα παιδιά, λοιπόν, μέχρι την έναρξη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (στην οποία πριν το 2018 εντάσσονταν μαθητές/τριες από 5 ετών), έπρεπε να φιλοξενοούνται σε χώρους με συγκεκριμένες τεχνικές προδιαγραφές που προβλέπονται επαρκώς στο άρθρο 3 του ανωτέρω ΠΔ, αλλά και σύμφωνα με ορισμένες ποιοτικές, όπως τα τετραγωνικά μέτρα ανά αίθουσα απασχόλησης ανάλογα με τον αριθμό των νηπίων. Επισημαίνεται δε ότι οι ανάγκες μεταξύ προνηπίων και νηπίων είναι αντίστοιχες, ως προς τους χώρους φιλοξενίας – εκπαίδευσής τους. Συνεπώς, υφίσταται σχετικό νομικό πλαίσιο⁴, το οποίο θα ήταν χρήσιμο να εξεταστεί και να αξιοποιηθεί, ανάλογα, για τη θέσπιση κατάλληλων προδιαγραφών και για τα νηπιαγωγεία.

Ένα άλλο θέμα άμεσα σχετιζόμενο με την επάρκεια των χώρων είναι ο αριθμός των νηπίων ανά τμήμα. Σύμφωνα με το άρθρο 6, παρ. 2, του ΠΔ 79/2017 «*Οργάνωση και λειτουργία νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων*» ο μέγιστος αριθμός των παιδιών ανά τμήμα είναι είκοσι πέντε (25). Εντούτοις, οι προαναφερόμενες προδιαγραφές του ΟΣΚ αναφέρουν ότι η αίθουσα διδασκαλίας θα πρέπει να είναι δυναμικότητας από δεκαέξι (16) μέχρι είκοσι (20) παιδιά, ενώ η ελάχιστη εσωτερική διάσταση αυτής 6,90 μέτρα. Επίσης, αναφέρεται ότι οι διεθνείς προδιαγραφές προβλέπουν επιφάνεια 3 m² /νήπιο. Δεδομένου ότι κάθε νέος εκπαιδευτικός σχεδιασμός οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τα αιτήματα των εκπαιδευτικών φορέων⁵, τις παιδαγωγικές μελέτες που διαπιστώνουν ότι καλύτερες

² Άρθρο 33, παρ. 4 «*Η φοίτηση όσων νηπίων την 31η Δεκεμβρίου του έτους εγγραφής συμπληρώνουν ηλικία πέντε (5) ετών, είναι υποχρεωτική σε όλη τη χώρα. Για τα νήπια που συμπληρώνουν ηλικία τεσσάρων (4) ετών, σύμφωνα με την παράγραφο 3 γίνεται υποχρεωτική σταδιακά, από το σχολικό έτος 2018-2019 και σε κάθε περίπτωση εντός τριετίας, κατά δήμους, οι οποίοι ορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών, εφαρμοζόμενου σε κάθε περίπτωση του δεύτερου εδαφίου της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 1566/1985*».

³ <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.425576>

⁴ Το οποίο αφορά σε χώρους με χρήση υγείας και πρόνοιας (άρθρο 3 1^Ε Κτιριοδομικού Κανονισμού, ως ισχύει).

⁵ Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος (ΔΟΕ)

εκπαιδευτικές επιδόσεις επιτυγχάνονται όταν ο αριθμός των παιδιών ανά τάξη μειώνεται σε λιγότερο από είκοσι (20) μαθητές⁶, η άποψη της Αρχής είναι ότι ο μέγιστος αριθμός των μαθητών ανά τμήμα, σε κάθε περίπτωση, χρήζει επανεξέτασης.

4. Προτάσεις

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι είναι αναγκαίο να εξεταστεί η δημιουργία νέων κτιριολογικών προϋποθέσεων και τεχνικών προδιαγραφών για τα νηπιαγωγεία, οι οποίες θα περιβληθούν με τον κατάλληλο νομικό τύπο, προκειμένου η διοίκηση να είναι υποχρεωμένη για την εφαρμογή τους. Κατά τη δημιουργία αυτών είναι αναγκαίο να προβλεφθούν τα ελάχιστα τετραγωνικά μέτρα ανά παιδί, όπως και κάθε άλλη ποιοτική προδιαγραφή για τα παιδιά νηπιακής ηλικίας από τεσσάρων (4) ετών. Επιπλέον, κρίνεται σημαντικό να εξεταστεί η δυνατότητα μείωσης του μέγιστου αριθμού των μαθητών ανά τμήμα, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Σε επόμενο στάδιο, για τις ήδη κατασκευασθείσες μονάδες προτείνεται ο προγραμματισμός ενός ολοκληρωμένου ελέγχου, από τα αρμόδια όργανα του υπουργείου, προκειμένου να ερευνηθεί αφενός εάν αυτές ανταποκρίνονται στις κατ' ελάχιστο κτιριακές απαιτήσεις (βάσει πολεοδομικής νομοθεσίας και κανόνων πυροπροστασίας), και αφετέρου με ποιόν τρόπο μπορούν να εκσυγχρονισθούν, ώστε να είναι σύμφωνες με τις νέες κτιριολογικές προϋποθέσεις και τεχνικές προδιαγραφές.

Αξιότιμοι κ. Υπουργοί, με την πεποίθηση ότι οι ανωτέρω απόψεις και προτάσεις θα βρουν πρόσφορο έδαφος και θα τύχουν της αναγκαίας εκτίμησης, παραμένουμε στη διάθεσή σας για παροχή περαιτέρω διευκρινίσεων και προσβλέπουμε σε ενημέρωση, συνεργασία και συζήτηση με τους υπηρεσιακούς παράγοντες του Υπουργείου σας, προκειμένου αυτές να καταστούν λειτουργικές και εφαρμόσιμες.

Με τιμή

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

Κοινοποιήσεις:

ΚΥΡΙΟ ΓΕΩΡΓΙΟ ΒΟΥΤΣΙΝΟ
ΓΕΝΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ,
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ
gsvetl@minedu.gov.gr

ΚΥΡΙΟ ΓΙΩΡΓΟ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ
ΓΕΝΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΥΠΟΔΟΜΩΝ
ggy@yme.gov.gr

---

⁶ Mosteller (1995), Glass, G. V. and Smith, M. L. (1978), Krueger and Whitmore (2000), Nye, B. & Hedges L. V. & Konstantopoulos, S. (2000), Konstantopoulos, S. (2008), Monks, J. and Schmidt, R. (2010), Bakasa, L. (2011)

Δ/ΝΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
eudir@minedu.gov.gr

ΚΤΥΠ ΑΕ
Υπ' όψη Πρόεδρου κ. Τιμολέωντα Κατσίπου
grammateia.proedrou@ktyp.gr